

دست اندرکاران حوزه دست بافته های هنری

از هنر گلیم بافی در خطه خراسان می گویند

احیای نقش های اصیل در گلیم های مدرن

طنین همتی | گلیم، به عنوان

یکی از کهن ترین دست بافته های ایرانی، امروز در نقطه ای ایستاده است که پیش از «حیسا»، به

بازخوانی، توسعه و انطباق با زیست معاصر نیاز دارد. از یک سو، بافندگان و تولیدکنندگان بومی تلاش می کنند نقش ها و تکنیک های اصیل را حفظ کنند و از سوی دیگر، ضرورت پاسخ گویی به سلیقه نسل جدید، بازارهای تازه و شرایط اقتصادی روز، مسیر تازه ای پیش روی این هنر قرار داده است. گلیم کلات و به ویژه گلیم پلاس در خطه خراسان و مشهد نمونه ای روشن از این روند است؛ هنری ریشه دار که هم در روایت های خانوادگی بافندگان و هم در نگاه پژوهشگران فرش دست باف، نه یک میراث رو به فراموشی، بلکه ظرفیتی زنده برای توسعه فرهنگی و اقتصادی به شمار می آید. گفت وگو با تولیدکننده و بافنده گلیم کلات و دیدگاه های پژوهشگر حوزه فرش دست باف، نشان می دهد که آینده این هنر بیش از هر چیز در گرو پیوند اصالت با نوآوری و حمایت هدفمند از تولیدکنندگان فعال است.

گزارش روز

انسانی این هنر اشاره کرد و گفت؛ بانوان مسنی که سال ها در این رشته کار کرده اند، با وجود حجم بالای کار، دستمزد کافی دریافت نمی کنند. متأسفانه درآمد پایین باعث شده نسل جدید علاقه اش را به ادامه دادن این حرفه از دست بدهد. کمبود بافنده ماهر امروز یکی از بزرگ ترین مشکلات این حوزه است. غفوری درباره مواد اولیه نیز توضیح داد؛ پشم موردنیاز را خودم تهیه می کنم؛ پشم زنده از گوسفند چیده می شود و سپس نخ ها رنگرزی می شوند. بیشتر رنگ ها گیاهی هستند تا آسیب کمتری به محیط وارد شود. در گذشته همه رنگ ها طبیعی بود، اما امروز رنگ های شیمیایی هم وارد بازار شده اند. مواد اولیه گران تر شده، اما خوشبختانه امکانات جدید کار را آسان تر کرده است. او درباره فعالیت کارگاهی خود بیان کرد؛ من با چند بانوی دیگر همکاری می کنم. کارگاهم در واقع بخشی از فضای خانه ام است که به کارگاه تبدیل کرده ام. یکی از سخت ترین بخش های کار، پیدا کردن بافنده ماهر و در کنار آن فروش محصولات است. از طرفی صادرات فرش و گلیم بسته شده و این موضوع باعث شده فروش بسیار دشوار شود. چون گلیم محصول لوکسی است، قدرت خرید مردم کاهش یافته است.

او گفت: بازار اصلی این محصولات اکنون گردشگران و کلکسیونرها هستند. هرچند مردم عادی نیز در صورت توان خرید، از این آثار استقبال می کنند. غفوری یادآور شد؛ گلیم جایگاه جهانی دارد، در گذشته بسیاری از اقوام ما از سنین پایین برای تاجران کار می کردند و محصولاتشان به خارج از کشور فرستاده می شد، اما من هنوز به آن مرحله نرسیده ام. با این حال، این هنر ظرفیت جهانی شدن را دارد. او درباره کاربرد و مزایای گلیم گفت؛ گلیم حافظه برای کف پوش نیستند، بلکه به عنوان دیوارکوب، رومیزی یا شال مبل هم استفاده می شوند. چون از پشم طبیعی بافته می شوند، خاصیت گرمایی دارند و در گذشته از آن برای درمان رماتیسم و درد های استخوانی استفاده می کردند. به نظر من، گلیم علاوه بر زیبایی، انرژی مثبتی دارد.

گلیم بافی در خانواده ما یک شغل خانوادگی است عاطفه غفوری، تولیدکننده و بافنده گلیم کلات و ساکن مشهد، با اشاره به اینکه قدیمی ترین گلیم جهان متعلق به ایران است و قدیمی حدود ۴۰۰ سال پیش از میلاد مسیح دارد، بیان کرد؛

اصالت و قدمت گلیم ایرانی به عنوان بخشی ارزشمند از میراث فرهنگی است. در خانواده ما گلیم بافی یک شغل خانوادگی است. من از کودکی در کنار مادرم و دیگر زنان فامیل با دار قالی و نقش و رنگ بزرگ شدم. این هنر در خانواده مادری و پدری ما، نسل به نسل منتقل شده است. او درباره ویژگی های گلیم کلات افزود؛ تفاوت گلیم های کلات با گلیم های قشقایی یا دیگر مناطق، در نقش و ساختار بافت آن هاست. گلیم های کلات به دلیل نوع بافتشان اشکال هندسی دارند. هر نقش معنایی ویژه دارد و چون ما ترک هستیم، نام بیشتر نقوش به زبان ترکی است و معانی طولانی و عمیقی دارند.

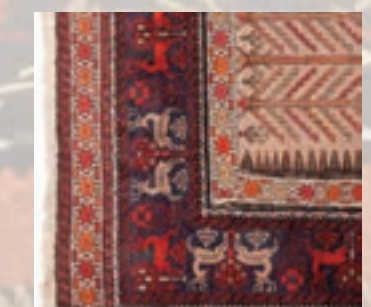
ترکیب نقش های اصیل قدیمی با نگاه مدرن این هنرمند که نسل تازه ای از طراحی گلیم را شکل داده است، تأکید کرد؛ من نقش های اصیل قدیمی را با نگاه مدرن امروز ترکیب کرده ام. طرح ها مینیمال تر و ساده تر شده اند تا برای نسل جدید جذاب باشند، اما ریشه نقوش همان طرح های اصیل گذشته است. این ترکیب به ما کمک می کند تا هم اصالت را حفظ کنیم و هم با سلیقه روز هماهنگ شویم. او به چالش های اقتصادی و

گلیم کردی خراسان (کرمانجی)

گلیم کردی یا همان کرمانجی بافت جامعه کرد های ساکن خراسان است که طرح های آن عمدتاً هندسی، لوزی، ستاره ای، خشتی هستند و به طور معمول ترکیبی از رنگ های گرم و قوی مثل قرمز، لاکه، سرمه ای، قهوه ای، کرم را شامل می شود. این نوع گلیم به طور معمول نقوش منظم و تکرار شونده دارد و به واسطه بافت محکم و ضخیم آن مناسب زیرانداز های روزمره است.

گلیم بلوچی خراسان

گلیم بلوچی خراسان که بافت آن اغلب تخت بافت یا سوزنی ساده است، بافته قوم بلوچ در جنوب و شرق خراسان است که رنگ ها بیشتر تیره و خاکی مثل قهوه ای، شتری، سرمه ای و مشکی است. این گلیم به نقوش نمادین، ذهنی و راز آلوده (پر از نشانه های سنتی بلوچ) معروف است که بسیار بادوام، ریز بافت و مناسب کاربرد های روزمره است.

گلیم های روستایی خراسان

این گلیم تولید مناطق روستایی مختلف خراسان است و به طور معمول سبک بافت آن ساده تر و نقش ها ذهنی بافی یا راه راه هستند. رنگ ها بسته به نخ محلی

این گلیم تولید مناطق روستایی مختلف خراسان است و به طور معمول سبک بافت آن ساده تر و نقش ها ذهنی بافی یا راه راه هستند. رنگ ها بسته به نخ محلی

تنوع گلیم های خراسان

به گفته وی، در محدوده استان خراسان چند سبک شاخص گلیم وجود دارد. یکی از آن ها «گلیم پیچ» است که در مناطق بجنورد، درگز و بخش هایی از خراسان شمالی بافته می شود. این نوع گلیم از نظر ساختار به قالی نزدیک است، نخ ها به دور چله پیچیده می شوند و گلیم به صورت یک رگ بافته می شود، به طوری که در پشت آن سربود ها به وضوح دیده می شود. وی ادامه می دهد؛ نوع دیگری از گلیم، متعلق به اقوام بلوچ خراسان است که در مناطقی چون خواف، تایباد و تربت جام رواج دارد و دارای ویژگی های خاص قومی و منطقه ای است.

گلیم پلاس؛ شاخص ترین بافته منطقه کلات

این پژوهشگر حوزه فرش دست باف، گلیم پلاس را موضوع اصلی بحث می داند و توضیح می دهد؛ گلیم پلاس در واقع دارای یود اضافی است. در حالی که گلیم معمولی فقط از تار و پود تشکیل می شود و قالی دارای وجه سوم یا پزر است، گلیم پلاس از نظر ضخامت و ساختار، جایگاهی بین این دو دارد. به گفته احراری، محدوده اصلی بافت گلیم پلاس به شهرستان کلات و برخی روستاها و دهستان های اطراف مشهد بازمی گردد؛ به ویژه روستاهایی که در مسیر جاده کلات قرار دارند. روستای بلغوری یکی از کانون های اصلی این نوع بافت به شمار می رود و در مجموع، از شهرک های اطراف مشهد تا روستا های مختلف کلات، گلیم پلاس بافته می شود. احراری با اشاره به تنوع ابعاد این گلیم می گوید؛ گلیم پلاس در اندازه های مختلفی از پادری و کناره گرفته تا ابعاد یک ونیم در دو و قابلیچه های شش متری بافته می شود و حتی برخی تولیدکنندگان نمونه هایی تا ۲۴ متر و ۴۰ متر نیز تولید کرده اند. به گفته وی، حجم تولید و گردش مالی گلیم پلاس بسیار قابل توجه است و حتی می توان گفت گردش مالی آن از بسیاری از انواع دیگر گلیم بیشتر است. یکی از مزیت های کاربردی این گلیم، ضخامت بالاتر آن است که باعث می شود روی سطوحی مانند سرامیک، لغزدنگی کمتری داشته باشد.

نقش تولیدکنندگان عمده در زنجیره تولید

این پژوهشگر تأکید می کند، حدود ۷۰ درصد تولید گلیم پلاس به صورت کارفرمایی انجام می شود. در این شیوه، مواد اولیه و تجهیزات توسط تولیدکنندگان عمده در اختیار بافندگان روستایی قرار می گیرد و پس از اتمام بافت، محصول نهایی جمع آوری می شود. به اعتقاد احراری، این مدل تولید یکی از عوامل اصلی پایداری این هنر بوده است.

عبد... احراری، پژوهشگر حوزه فرش دست باف، با اشاره به جایگاه گلیم در خراسان رضوی می گوید؛ گلیم، به ویژه گلیم پلاس کلات، یکی از مهم ترین بافته های بومی شرق کشور است که همچنان به صورت فعال تولید می شود و برخلاف تصور رایج، هنری روبه زوال نیست، بلکه نیازمند برنامه ریزی برای همراهی با نیازهای معاصر است.

گلیم ترکمنی خراسان

گلیم ترکمنی خراسان با طرح هایی شامل گل های تکرار شونده ترکمنی همراه با نظم هندسی، تولید ترکمن های ساکن شمال و شمال شرق خراسان است. رنگ غالب این نوع گلیم قرمز تیره، عنابی، قهوه ای و مشکی است که همراه با بافتی ظریف ترو سبک تر از گلیم کردی جلوه ای رسمی، منظم و آیینی به کار داده است.

گلیم افشاری خراسان

گلیم افشاری خراسان با طرح لوزی های کشیده، خطوط شکسته و حاشیه های پرکار، تولید خانوار های ایل افشار مقیم خراسان است. استفاده از رنگ های شادتر و متنوع تر از بلوچ ها «لاجوردی، قرمز، سبز، نارنجی» ترکیب رنگ و نقش بسیار چشمگیری به این نوع گلیم داده است. استحکام بالای گلیم افشاری خراسان این هنر را مناسب محصولات چندمنظوره مثل خورجین، روکری و زیرانداز کرده است.

«احیا» واژه دقیقی نیست

عبد... احراری معتقد است که به کاربردن واژه «احیا» برای گلیم پلاس نادرست است و می گوید؛ این هنر نه تنها از بین نرفته، بلکه فراگیر شده و روز به روز بازارهای جدیدی را تصاحب می کند. این روند، بیش از هر چیز، حاصل تلاش تولیدکنندگان بوده است، نه مداخلات دولتی. وی با اشاره به حضور تولیدکنندگان جوان می افزاید؛ در همین شهر مشهد جوانانی داریم که نمونه ای از نسل جدید تولیدکنندگان هستند که با خلاقیت، نوآوری و استفاده از فناوری و دانش روز، در چندین نقطه از کلات و مشهد تولید فعال دارند و حتی برای محاسبه قیمت تمام شده از روش های علمی استفاده می کنند.

دولت؛ حامی باشد نه مجری

این پژوهشگر حوزه فرش دست باف تصریح می کند؛ تجربه نشان داده هر جا دولت مستقیماً وارد تولید شده، نتیجه ای جز آسیب نداشته است. نقش دولت باید حمایت از تولیدکنندگان اصلی باشد، کسانی که بیشترین سهم را در ایجاد ارزش افزوده دارند و می داند چه محصولی و برای چه بازاری تولید کنند.

به گفته احراری، حمایت واقعی می تواند شامل معافیت های مالیاتی، ارائه تسهیلات هدفمند به تولیدکنندگان عمده، تسهیل حضور در نمایشگاه های داخلی و خارجی و ایجاد تعاملات بین المللی باشد.

ضرورت مستندسازی و معرفی علمی

وی یکی از خلأ های جدی این حوزه را نبود کارهای پژوهشی و رسانه ای می داند و می گوید؛ تهیه کتابی جامع درباره انواع بافته های گلیمی و پلاس کلات، تولید مستند های فاخر و ورود رسانه هایی مانند صدا و سیما به معرفی این هنر، می تواند نقش مهمی در ماندگاری و توسعه آن داشته باشد. احراری تأکید می کند؛ روایت داستان ها و قصه های مرتبط با نقوش، تکنیک های بافت، پیشینه قومی و جغرافیایی گلیم پلاس و معرفی تولیدکنندگان معتبر، به خریداران کمک می کند با آگاهی بیشتر وارد بازار شوند.

پرهیز از تکرار اشتباهات گذشته

این پژوهشگر حوزه فرش دست باف می گوید؛ در سال های گذشته، به نام توانمندسازی یا محرومیت زدایی، باتوزیع نادرست تسهیلات میان بافندگان یک باف، عملیات تولید ناتوانی و محرومیت کرده ایم. این تسهیلات باید به تولیدکنندگان عمده اختصاص یابد و تبلیغ و ترویج گلیم پلاس به عنوان محور اصلی سیاست گذاری ها در نظر گرفته شود.

گلیم ترکمنی خراسان با طرح هایی شامل گل های تکرار شونده ترکمنی همراه با نظم هندسی، تولید ترکمن های ساکن شمال و شمال شرق خراسان است. رنگ غالب این نوع گلیم قرمز تیره، عنابی، قهوه ای و مشکی است که همراه با بافتی ظریف ترو سبک تر از گلیم کردی جلوه ای رسمی، منظم و آیینی به کار داده است.

گلیم افشاری خراسان

گلیم افشاری خراسان با طرح لوزی های کشیده، خطوط شکسته و حاشیه های پرکار، تولید خانوار های ایل افشار مقیم خراسان است. استفاده از رنگ های شادتر و متنوع تر از بلوچ ها «لاجوردی، قرمز، سبز، نارنجی» ترکیب رنگ و نقش بسیار چشمگیری به این نوع گلیم داده است. استحکام بالای گلیم افشاری خراسان این هنر را مناسب محصولات چندمنظوره مثل خورجین، روکری و زیرانداز کرده است.

چارسوق هنر

محسن چاوشی چهره هنر انقلاب ۱۴۰۴ شد

دوازدهمین دوره هفته هنر انقلاب به دلیل متقارن شدن با جنگ رمضان و حضور پرشور مردم در میدان اصلی پایتخت، در میدان ولی عصر(عج) برگزار شد. در این برنامه محسن چاوشی برای خلق دو قطعه آهنگ «علاج» و «حسبی الله» به عنوان چهره هنر انقلاب ۱۴۰۴ انتخاب شد. سید عباس

صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، هم زمان با انتخاب محسن چاوشی به عنوان چهره هنر انقلاب در سال ۱۴۰۴ متنی را منتشر کرد: «ایشان با دو قطعه «علاج» و «حسبی الله» در دو جنگ تحمیلی اخیر، نقشی کم بدیل در دفاع ملت ایران داشتند. نوای مداحی و موسیقی حماسی همپای غرش موشک های ایرانی، دشمن شکن بوده اند. ایران به این عزیزان مباحثات می کند.»

«تفنگ گریه میکنه» روزبه بمانی منتشر شد

تک آهنگ «تفنگ گریه میکنه» با ترانه سرایی و خوانندگی روزبه بمانی و آهنگ سازی حامد حسینی برای شهدای دانش آموز مدرسه شجره طیبه میناب استان هرمزگان، منتشر شده است.

برای شنیدن تک آهنگ «تفنگ گریه میکنه»، اینجا مراجعه کنید

ایستگاه هنر

هنرمندان کارتون نیست باید با تلاشی جهادی به دوران اوج برگردند

محسن اسدی، گرافیست و کارتونست مشهوری است که سال هاست درخصوص جنگ های تحمیلی و تجاوز دشمن به خاک کشورمان واکنش نشان داده و آثاری خلق کرده است. این کارشناس هنر های تجسمی حوزه هنری خراسان رضوی بر این اعتقاد است که کارتون در ایران از نقطه اوج فاصله گرفته و نیازمند بازتعریف نقش خود در رویارویی با بحران های اجتماعی است. به گزارش شهرآرانیوز، این کارتونست مشهوری با بیان اینکه امروز تولید آثار کم نیست، تأکید می کند، مسئله اصلی، کیفیت و عمق آثار است. به گفته او، بسیاری از آثار امروز بیشتر در چارچوب یک گفتنمان موجود حرکت می کنند و کمتر شاهد شکل گیری آثار عمیق و جریان ساز هستیم.

اسدی برای روشن تر شدن این موضوع، به نمونه هایی در منطقه اشاره می کند و معتقد است که برخی هنرمندان در کشور های دیگر توانسته اند همچنان نقش پررنگی در جریان سازی ایفا کنند. در حالی که در ایران این وجه تا حدی کم رنگ شده است. او بخشی از این وضعیت را ناشی از تأثیرگذاری جریان های بیرونی بر فضای هنر می داند و توضیح می دهد، در سال های اخیر، نوعی جهت دهی در حوزه های مختلف هنری شکل گرفته که منجر به حاشیه رفتن هنر های متعدد و مسئله محور شده است.

به گفته اسدی، این تغییر مسیر از طریق سازوکار هایی مانند حمایت های هدفمند، جهت دهی بازار هنر و تغییر ذائقه مخاطب رخ داده و باعث شده است. برخی آثار ارزش محور کمتر دیده شوند یا در چرخه انتشار و باز نشر قرار نگیرند. این کارشناس هنر های تجسمی با اشاره به وضعیت هنرمندان دغدغه مند می گوید؛ آثاری که مبتنی بر ارزش های ملی و اجتماعی تولید می شوند، چه در قالب نقد و چه در راستای تقویت هم بستگی، کمتر دیده می شوند و گاه از چرخه نمایش و انتشار کنار می مانند. او به شکاف میان کیفیت آثار و میزان دیده شدن آن ها در فضای مجازی اشاره می کند و این موضوع را یکی از چالش های جدی امروز هنر می داند. اسدی درباره وضعیت مشهد نیز توضیح می دهد، در اواخر دهه ۷۰ و اوایل دهه ۸۰، جلسات منظم و پویایی میان کارتونست ها در مشهد برگزار می شد که به مرور و از اواسط دهه ۸۰ به بعد، این روند با شبی محسوس کاهش یافت. او معتقد است این افول، بر کیفیت و کمیت آثار شاخص نیز تأثیر گذاشته و امروز کمتر شاهد تولید آثار برجسته در این حوزه هستیم؛ هرچند نقش فضای مجازی در دیده نشدن برخی آثار را نباید نادیده گرفت. این کارتونست یکی از مهم ترین راهکار های بهبود وضعیت و تقویت بستر های انتشار می داند و تأکید می کند، رسانه ها و به ویژه مطبوعات باید دوباره به کارتون اهمیت بدهند و از کارتونست ها حمایت کنند. به گفته او، بازگشت کارتون مطبوعاتی می تواند به احیای این هنر کمک کند و زمینه را برای تولید آثار اثرگذارتر فراهم سازد. اسدی در ادامه با اشاره به فعالیت های نهاد های فرهنگی می گوید، در حال حاضر بسیاری از هنرمندان به طور جهادی و با حداقل امکانات مشغول فعالیت هستند، اما این نباید بهانه ای برای کم توجهی نهاد های مسئول باشد.

درنگ

مستند های کوتاه راوی محور، ژانر برنامه سازان در جنگ

شبکه های تلویزیون در این روز ها مملو از مستند های کوتاه راوی محور شده است. به گزارش ایسنا، در جریان جنگ تحمیلی سوم، گونه ای از مستند های تلویزیونی در صدا و سیما گسترش درخور توجهی یافت و به آنتن شبکه های متعدد سیما رسید که پیش از این سابقه زیادی در این

رسانه نداشت و نمونه های پرشماری از آن در صدا و سیما تولید و پخش نشده بود. این قبیل برنامه ها که هم اکنون در جدول پخش چندین شبکه سیما جانمایی شده اند، در دسته مستند های کوتاه راوی محور طبقه بندی می شوند که معمولاً بین ۱۰ تا ۲۰ دقیقه زمان دارند و با سرعتی بالا به تولید می رسند. داستان محوری و وجود مصاحبه هایی در خارج از استودیو و در فضا های واقعی مانند خودرو، از جمله ویژگی های اصلی ساختاری این محصولات است. در بیشتر این عناوین، چهره های شناخته شده به عنوان راوی جلوی دوربین می روند و در معرض روایت هایی از شهروندان قرار می گیرند که در جریان جنگ اتفاق می افتد یا احوالات اقشار و اصناف مختلفی را روایت می کنند که هم زمان با جنگ، به یاری دیگر هم وطنان می پردازند. از این دست عناوین می توان به «خاکریز مردم» با روایت نوید جعفرزاده در شبکه یک، «سپیدار» با روایت المیرا شریفی مقدم در شبکه ۲، «گزارش جنگ» با روایت محمد اقدم نژاد در شبکه ۳، «کارزار» با روایت محسن اردستانی رستمی در شبکه افق، «ایران و تن» با روایت آرمان درویش در شبکه آی فیلم و «نبض وطن» با اجرای آریتا ترکاشوند در شبکه نسیم اشاره کرد. در سال های اخیر، سابقه این دست برنامه ها که پس از جنگ ۱۲ روزه و پخش «تهران تل آویو» از شبکه ۲ ناگهان رو به ازدیاد رفتند، به محدود برنامه هایی مثل مجموعه مستند بی واسطه» با روایت محمد دلآوری برمی گشت که البته پیش از دو جنگ سال ۱۴۰۴ با آنتن تلویزیون رسید و دیده شد. ساختار یادشده در شبکه های تلویزیونی بین المللی و دیگر جنگ های سال های اخیر نظیر جنگ اوکراین و جنگ لبنان نیز دیده شده است.